

แนวทางการควบคุมยาสัตว์ในกระบวนการผลิตสินค้าปศุสัตว์

นายสัตวแพทย์ สมนึก เต็มวุฒิโรจน์
กองควบคุมอาหารและยาสัตว์
กรมปศุสัตว์

งานตามนโยบายสานต่องานของกระทรวง หรือรัฐบาล

- แผนยุทธศาสตร์การจัดการเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย พ.ศ.2560–2564
 - ผ่านการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 สิงหาคม 2559
 - นายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำประเทศในกลุ่ม G 77 กล่าวถ้อยแถลงการณ์จัดการปัญหาเชื้อดื้อยา ในที่ประชุมสหประชาชาติ กันยายน 2559
 - มีประเด็น เชื้อดื้อยา (One health)
รายการคืนความสุข ฯ วันที่ 23 กันยายน 2559

แผนยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวด้านจลชีพประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564

- เป้าประสงค์: ภายใน พ.ศ.2564
 1. การป่วยจากเชื้อดื้อยาลดลง ร้อยละ 50
 2. ปริมาณการใช้ยาต้านจุลชีพสำหรับมนุษย์ลดลง ร้อยละ 20
 3. ปริมาณการใช้ยาต้านจุลชีพสำหรับสัตว์ลดลง ร้อยละ 30
 4. ประชาชนมีความรอบรู้เรื่องเชื้อดื้อยาและมีความสามารถในการใช้ยาต้านจุลชีพอย่างเหมาะสมในระดับดีมากเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20
 5. ระบบจัดการการท่องเที่ยวด้านจลชีพมีสมรรถนะตามเกณฑ์สากล ไม่ต่ำกว่าระดับ 4

แผนยุทธศาสตร์การจัดการการติ้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเฝ้าระวังการติ้อยาต้านจุลชีพภายใต้แนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การควบคุมการกระจายยาต้านจุลชีพในภาพรวมของประเทศ
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 การป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในสถานพยาบาลและควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาต้านจุลชีพอย่างเหมาะสม
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การป้องกันและควบคุมเชื้อติ้อยาและควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาต้านจุลชีพอย่างเหมาะสมในภาคการเกษตรและสัตว์เลี้ยง
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพเรื่องเชื้อติ้อยาและยาต้านจุลชีพแก่ประชาชน
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารและพัฒนากลไกระดับนโยบายเพื่อขับเคลื่อนงานด้านการติ้อยาต้านจุลชีพอย่างยั่งยืน

- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาและการกำกับดูแลการใช้ยาอย่างเหมาะสมในภาคการเกษตรและสัตว์เลี้ยง (กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลัก)

กลยุทธ์ - การลดใช้ยาต้านจุลชีพในการทำปศุสัตว์ และประมง

- ลดเชื้อดื้อยาในห่วงโซ่การผลิตอาหาร
- การพัฒนาระบบเฝ้าระวังการใช้ยาต้านจุลชีพในพืช
- พัฒนาค้นแบบสถานพยาบาลสำหรับสัตว์เลี้ยง
- พัฒนาให้ความรู้เรื่องการใช้ยาต้านจุลชีพกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการควบคุมยาสัตว์ในกระบวนการผลิตสินค้าปศุสัตว์

1. กำหนดนโยบายและพัฒนาแนวทางปฏิบัติเพื่อลดการใช้ยาต้านจุลชีพในปศุสัตว์เพื่อการบริโภค
2. การพัฒนาระบบเฝ้าระวังและติดตามการใช้ยาต้านจุลชีพ (AMU) ในฟาร์มปศุสัตว์
3. การพัฒนาระบบเฝ้าระวังและติดตามเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ (AMR)
4. การกำกับดูแลด้านกฎหมายในการใช้ยาต้านจุลชีพในสัตว์
5. พัฒนาศักยภาพเพื่อรองรับการดำเนินงานแก้ปัญหาเชื้อดื้อยาในสัตว์
6. ศึกษาวิจัย

1. กำหนดนโยบายและพัฒนาแนวทางปฏิบัติเพื่อลดการใช้ยาต้านจุลชีพในปศุสัตว์เพื่อการบริโภค

1.1 คณะกรรมการประสานและบูรณาการงานด้านการดื้อยาต้านจุลชีพ

- แต่งตั้งคณะกรรมการ AMR แห่งชาติ โดยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน อธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นกรรมการและเลขานุการร่วม
- ตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการ เพื่อเป็นการบูรณาการในการแก้ไขปัญหา

1.2 คณะกรรมการและคณะทำงานในส่วนของกรมปศุสัตว์

- คณะกรรมการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหาเชื้อดื้อยาในสัตว์ (อปส. เป็นประธาน ผอ.อยส., ผอ.สพส. เป็นเลขาฯร่วม)
- คณะทำงานควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาเชื้อดื้อยา (รองอธิบดีซึ่งรับผิดชอบงานของ อยส.เป็นประธาน น.สพ.ของ อยส.และสพส. เป็นเลขานุการร่วม)
- คณะทำงานชุดเฝ้าระวังเชื้อดื้อยาในสัตว์ทางห้องปฏิบัติการ (รองอธิบดีซึ่งรับผิดชอบงานของ สตส. เป็นประธาน น.สพ.ของ สสช. และสตส. เป็นเลขานุการร่วม)
- คณะทำงานควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาเชื้อดื้อยา และสารตกค้างในสัตว์ระดับเขต (ปศุสัตว์เขตเป็นประธาน ปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่เขตเป็นกรรมการ น.สพ.ของส่วนมาตรฐาน เป็นเลขานุการ)

2. การพัฒนาระบบเฝ้าระวังและติดตามการใช้ยาต้านจุลชีพในฟาร์มปศุสัตว์(AMU)

2.1 รวบรวมข้อมูลการใช้ยาต้านจุลชีพสำหรับสัตว์ (Antimicrobial consumption) โดยวิธีการประมาณปริมาณการใช้ยาจากการขายยา (Whole sale) จากข้อมูลสมาคมธุรกิจเวชภัณฑ์สัตว์

- ปี 2556 ได้ปริมาณการใช้ยา 298 mg/PCU (Population correction unit) (ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยสหภาพยุโรป(100 mg/PCU) ประมาณ 3 เท่า เป้าหมายจะต้องลดลง 30% ภายในปี 2564)

2.2 ติดตามปริมาณการใช้ยาต้านจุลชีพในอาหารสัตว์ในฟาร์มปศุสัตว์

- ติดตามการใช้ยาสัตว์ในฟาร์มมาตรฐาน จำนวน 2,900 ฟาร์ม (ปศข.)

2. การพัฒนาระบบเฝ้าระวังและติดตามการใช้ยาต้านจุลชีพในฟาร์มปศุสัตว์(AMU)

-2.3 ตรวจสอบคุณภาพ ในด้านปริมาณตัวยาสำคัญของยาสำหรับสัตว์ที่มีทะเบียนตำรับยาที่วางจำหน่ายในร้านขายยาสัตว์

- การตรวจสอบคุณภาพ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพในด้านปริมาณตัวยาสำคัญของยาสำหรับสัตว์ที่มีทะเบียนตำรับยাজำนวน 5 ชนิด(ตัวอย่าง) ที่วางจำหน่ายในร้านขายยาสัตว์

วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบคุณภาพ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพในด้านปริมาณตัวยาสำคัญของยา สำหรับสัตว์ที่มีทะเบียนตำรับยาจำนวน ๕ ชนิด(ตัวอย่าง) ที่วางจำหน่าย ในร้านขายยา

- ยาสำหรับสัตว์ที่มีทะเบียนตำรับยา จำนวน ๕ ชนิด(ตัวอย่าง) และอย่างน้อย **340** ตัวอย่าง
- ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพในด้านปริมาณตัวยาสำคัญของยาสำหรับสัตว์
- เกษตรกรได้ใช้ยาสำหรับสัตว์ที่มีคุณภาพทำให้การรักษาโรคมีประสิทธิภาพ
- ช่วยแก้ปัญหาสารตกค้าง และเชื้อดื้อยา

ชนิดยาสำหรับสัตว์: จำนวน 5 ตัวอย่าง/ จังหวัด

เขต **1, 2,** และ **7**

Enrofloxacin 1 ตัวอย่าง

Tylosin 1 ตัวอย่าง

Ivermectin 1 ตัวอย่าง

Ceftiofor 1 ตัวอย่าง

Cephapirin 1 ตัวอย่าง

เขต **3, 4, 5, 6, 8,** และ **9**

Enrofloxacin 2 ตัวอย่าง

Tylosin 2 ตัวอย่าง

Ivermectin 1 ตัวอย่าง

การดำเนินการเก็บตัวอย่างยา

- เป็นยาสัตว์ที่มีทะเบียนและยังไม่เปิดใช้ จากร้านขายยา โดยขอให้เก็บตัวอย่างก่อน ตัวอย่างถึงวันสิ้นอายุ ไม่น้อยกว่า 1 ปี
- ตัวอย่างยาสัตว์ที่ส่งตรวจต้องบรรจุในภาชนะที่จำหน่ายจริงและมีฉลาก
- ยาผง ต้องมีขนาดบรรจุไม่น้อยกว่า 50 กรัม
- ยาน้ำหรือยาฉีด ต้องมีขนาดบรรจุไม่น้อยกว่า 50 มิลลิลิตร
- เป็นยาซื้อการค้าเดียวกัน รุ่นการผลิตเดียวกัน จากสถานที่เดียวกัน
- ส่งพร้อมเอกสารประกอบแบบฟอร์มขอส่งตัวอย่างยาสัตว์/วัตถุอันตราย (LMSI 04_FORM 14) ออกโดย สตส.

กำหนดการจัดส่งตัวอย่าง

- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดที่อยู่ในเขต **1 - 4** ส่งเดือนธันวาคม **2559**
 - สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดที่อยู่ในเขต **5 - 9** ส่งเดือนมกราคม **2560**
- (ส่งตัวอย่างที่ สนง. ปศข.๗ รวบรวมตย.และแบบฟอร์มส่ง สตส.)

ผลการตรวจ

- สตส. รายงาน อยส.
- อยส. แจ้งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาและสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด เพื่อประสานการดำเนินการกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
กรณีพบยาที่อาจจัดเป็นยาผิดมาตรฐาน ยาปลอม หรือยาผิดกฎหมาย

งบประมาณ

- อยส. โอนเงินค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าวัสดุวิทยาศาสตร์เพื่อใช้จัดซื้อตัวอย่าง ให้สนง.ปศจ. จังหวัด ๆ ละ 4,250 บาท (ค่าเบี้ยเลี้ยง 480 บาท ค่าน้ำมัน 1000 บาท ค่าตัวอย่าง 2770 บาท) (ยกเว้นจังหวัดสมุทรสงครามไม่โอนเงิน เนื่องจากไม่มีร้านขายยาสัตว์)
- โอนให้ สนง.ปศข. เขตละ 1480 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการส่งตัวอย่างที่รวบรวมจาก จ. ในแต่ละพื้นที่

3. การพัฒนาระบบเฝ้าระวังและติดตามเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ(AMR)

จัดทำแผนเฝ้าระวัง เชื้อดื้อยาต้านจุลชีพในสัตว์

1 เก็บตัวอย่าง caecum ของไก่เนื้อและสุกรจากโรงฆ่าสัตว์ จำนวน 2,900 ตัวอย่าง (ปศจ.)

-เพาะเชื้อ 4 ชนิด *Salmonella* spp. *Campylobacter jejuni*, *E.coli* และ *Enterococcus* spp. (สสช. และศวพ.)

-ทดสอบการดื้อยาจำนวน 1,600 isolates (สสช. และศวพ.)

2 เก็บตัวอย่างเนื้อไก่ และเนื้อสุกร จำนวน 3,000 ตัวอย่าง (ปศจ.)

- เพาะเชื้อ 2 ชนิด *Salmonella* spp. และ *E.coli* (สสช. และศวพ.)

- ทดสอบการดื้อยา จำนวน 800 isolates (สสช. และศวพ.)

3 ทดสอบการดื้อยาของเชื้อ *Salmonella* spp. จากตัวอย่าง Boot swap ในฟาร์มไก่เนื้อ ไก่พันธุ์ และไก่ไข่จำนวน 600 isolates (สสช. และศวพ.)

4. การกำกับดูแลด้านกฎหมายในการใช้ยาต้านจุลชีพในสัตว์

1. ห้ามใช้ยาต้านจุลชีพเพื่อวัตถุประสงค์ในการเร่งการเจริญเติบโต หรือเพิ่มประสิทธิภาพการใช้อาหารสัตว์ โดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558
-ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนด ชื่อ ประเภท ชนิด ลักษณะหรือคุณสมบัติของวัตถุห้ามใช้ผสมในอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ลงวันที่ 17 สิงหาคม 2558 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2558 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 17 กุมภาพันธ์ 2559)
2. ควบคุมการผลิตอาหารสัตว์ผสมยาและการใช้ยาต้านจุลชีพผสมในอาหารสัตว์โดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558
-ร่างประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ควบคุมการผลิต นำเข้า ขาย และใช้อาหารสัตว์ที่มียา พ.ศ. ซึ่งผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ ครั้งที่ 5/2559 วันอังคารที่ 22 พ.ย. 59

4. การกำกับดูแลด้านกฎหมายในการใช้ยาต้านจุลชีพในสัตว์

3. การปรับปรุง พ.ร.บ. ยา พ.ศ. 2510

รมต. กษ. ลงนามหนังสือ ถึง รมต. สธ. และ เลขาธิการกรมการกฤษฎีกา(2 สิงหาคม 59)
แก้ไขพ.ร.บ. ยา 2510 เร่งด่วนบางมาตรา ควบคู่กับการร่างใหม่ทั้งฉบับ

- จัดแจ้งเภสัชเคมี และออกใบอนุญาตนำเข้า ขาย เภสัชเคมี เป็นการเฉพาะ
- การยกเว้นไม่ต้องขออนุญาตผลิต และไม่ต้องขึ้นทะเบียน autogenous vaccine

โดยให้สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการควบคุมได้ ตามที่รัฐมนตรี
ประกาศกำหนด

- รมต. สธ. และ รมต. กษ. รักษาการร่วมกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาสำหรับสัตว์
- เพิ่มบทลงโทษ

5. พัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเชื้อดื้อยาในสัตว์

1. จัดโครงการฝึกอบรมเรื่อง การควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาเชื้อดื้อยาสัตว์ ให้กับบุคลากรกรมปศุสัตว์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

(อยส.จัดอบรมช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2560 เป้าหมายผู้เข้าร่วมอบรม 150 คน)

2. จัดโครงการฝึกอบรมทางห้องปฏิบัติการ

(อยส.ร่วมกับ สสช. จัดอบรมช่วงเดือน มกราคม 2560 เป้าหมายผู้เข้าร่วมอบรม สตส. และ ศวพ. 20 คน)

3. จัดเนื้อหาหลักสูตรการดื้อยาสอดแทรกในการจัดฝึกอบรมสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มเลี้ยงสัตว์

(สคบ.และอยส. อบรมสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มเป้าหมาย 350 คน/ปี)

4. จัดให้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดื้อยาสอดแทรกในการจัดฝึกอบรมมาตรฐานฟาร์มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์

(ปศข. สคบ.และอยส.จัดอบรมหลักสูตรมาตรฐานฟาร์มเป้าหมาย 3,500 คน/ปี)

6. ศึกษาวิจัย

ศึกษาวิจัยการใช้วัตถุที่เติมในอาหารสัตว์ เช่น Probiotic, Prebiotic หรือ Herb เพื่อทดแทนยาปฏิชีวนะในฟาร์ม

- อยู่ระหว่างการประสานงานกับฟาร์มต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการ ผลการศึกษาวิจัยจะเผยแพร่และขยายผลต่อไป